

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

50

Brno 2009

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 50
Volume 50

Číslo 1–2
Issue 1–2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial Board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttka, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Soňa Klanicová, Marián Mazuch, Ladislav Nejman, Olga Lečbychová,
Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Technical Editors, typography

Pavel Jansa, Ondřej Mlejnek

Software
Software

Spencer Kimball, Peter Mattis, GIMP Development Team 2008: GNU
Image Manipulation Program, 2.6.1
GRASS Development Team 2008: Geographic Resources Analysis
Support System, 6.3.0
Kolektiv autorů 2008: Inkscape, 0.46
Kolektiv autorů 2005: L^AT_EX 2_ε

Fotografie na obálce
Cover Photography

Fotografie levalloiského hrotu nalezeného při výzkumu paleolitické lo-
kality Tvarožná-Za školou. Srov. studii P. Škrdly a kol. obr. 5:1. Foto
J. Špaček.

*A foto of the Levallois point found in the Paleolithic site Tvarožná-
Za školou. See the study of P. Škrdla et. al. Fig. 5:1. Photo by J. Špaček.*

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Královopolská 147
612 00 Brno
E-mail: pv@iabrno.cz

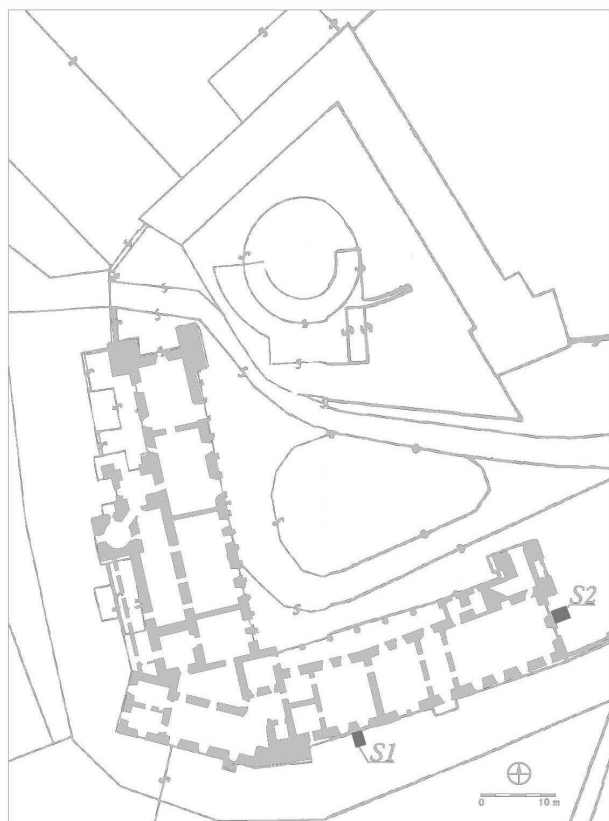
Webové stránky s pokyny pro autory: <http://www.iabrno.cz/pv>

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vydáno v Brně roku 2009

Copyright ©2009 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

Obr. 63: Břeclav, zámek. Vyznačení sond. Abb. 63: Břeclav, Schloss. Kartierung der Suchschnitte.

Literatura

- Czudek, T. 1997: *Reliéf Moravy a Slezska v kvartéru*. Tišnov.
- Dejmal, M., Kolařík, V., Sedláčková, L. 2008: Břeclav, zámek – sondy. Rkp. nálezné zprávy č. j. 29/2008. Uloženo: Archiv nálezných zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Klanicová, E., Peška, J. 1993: Průzkum na zámku v Břeclavi. *Přehled výzkumů* 1991, 76.
- Kordiovský, E. 1980: Stavebně historický průzkum břec-lavského zámku. *Přehled výzkumů* 1977, 92.
- Kordiovský, E. 1987: Břeclavský zámek (archeologické nálezy). Mikulov.
- Kordiovský, E., Unger, J. 1972: Mladohradištní a středověké nálezy na břec-lavském zámku. *Přehled výzkumů* 1971, 101.
- Stráník, Z., Havlíček, P. 2001: Geologické poměry okolí města Břeclav. In: E. Kordiovský (ed.): *Město Břeclav*. Knižnice sborníku Jižní Morava, sv. 25, Brno, 11–14.
- Unger, J. 2001: Za tajemstvím břec-lavského hradu. In: E. Kordiovský (ed.): *Město Břeclav*. Knižnice sborníku Jižní Morava, sv. 25, Brno, 134–138.

Resumé

Břeclav (Bez. Břeclav), Schlossplatz Nr. 2. Spätmittelalter, Neuzeit. Siedlung, Schloss (Burg). Probegrabung.

BŘEZINA (OKR. BLANSKO)

Intravilán obce. Středověk, novověk. Vápenická pec. Záchranný výzkum.

Při výstavbě rodinných dvojdomků v Březině firmou RKM brokers, s. r. o., došlo k narušení historické polní vápenické pece, která byla zapuštěná do zaniklého úvozu, jenž procházel z V strany paralelně se současnou asfaltovou komunikací ve směru Ochoz–Březina. Pec byla prořata v podélné ose hlubokým zářezem vjezdu k budoucímu domu (GPS Loc: 49°16'43.139"N, 16°44'49.089"E). Jednalo se o jámovou vápenku s čelní „kamennou“ plentou a jedním tahovým kanálem, která byla kompletně zapuštěna do hlinitopísčitého podloží. Z okolních odvalů byly získány ojedinělé zlomky keramiky, datovatelné přibližně do pozdního středověku až novověku.

Petr Kos

Resumé

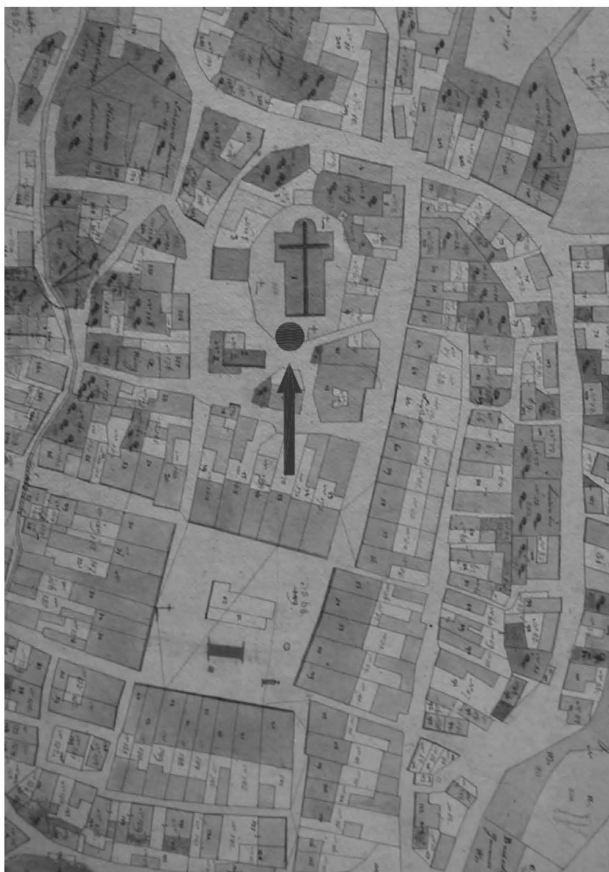
Březina (Bez. Blansko), Intravillan der Gemeinde. Mittelalter, Neuzeit. Kalkofen. Rettungsggrabung.

BUDIŠOV NAD BUDIŠOVKOU (OKR. OPAVA)

Kostel Nanebevzetí Panny Marie, p. č. 1. Středověk, novověk. Sakrální areál. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum v Budišově byl vyvolán celkovou rekonstrukcí schodiště a opěrných zdí před průčelím kostela Nanebevzetí Panny Marie. Stávající kostel představuje barokní novostavbu z let 1747–1756 (stavitel Mikuláš Thalherr z Fulneku) na místě původního středověkého kostela, zmiňovaného v písemných pramenech poprvé k roku 1530 (srov. Malý 1931, 125). Město Budišov nad Budišovkou leží na Moravě, poblíž historické moravsko-slezské hranice, v široké kotlině, která oděluje pásmo Nížkého Jeseníku a Oderské vrchy. Vznik Budišova jako institucionálního města lze předpokládat v průběhu poslední čtvrtiny 13. století v souvislosti s kolonizační činností olomoucké kapituly (Malý 1931, 76; Kuča 1996, 394–397; Samek 1994, 304–306).

Archeologický výzkum (NPÚ Ostrava akce č. 48/08) byl prováděn v době od 1. července do 24. září roku 2008, a to ve stavbu dotčeném prostoru před průčelím kostela (obr. 64, 65). Bezprostředním impulzem k zahájení archeologického výzkumu bylo narušení torza zděné architektury v samém začátku stavebních prací. V rámci zkoumané plochy byl nejprve formou ručního odkryvu sledován průběh dochovaného zdiva. Postupně tak byl v půdorysné situaci (v úrovni dochované koruny zdiva) odhalen pozůstatek někdejšího stavebního komplexu, sestávajícího z centrály zapojené do ohradní zdi. Následně byl systémem zjišťovacích sond (S1–S7), položených v kontaktu s dochovanými relikty zdiva, ověřen stratigrafický vztah těchto zdí k okolnímu terénu a dokumentován vývoj historického nadoží od středověku po současnost. Ve všech sondách (vyjma sondy S7) bylo dosaženo základové spáry zdiva, bylo registrováno předstupující základa-

Obr. 64: Budišov nad Budišovkou – kostel Nanebevzetí Panny Marie. Lokalizace výzkumu v indikační skice stabilního katastru z roku 1830. *Abb. 64: Budišov nad Budišovkou – Dekanatskirche zu Maria Himmelfahrt. Lokalisierung der Rettungsgrabung in der Indikationskizze des Urkatasters aus dem Jahre 1836.*

dové zdivo a došlo k identifikaci původní úrovně terénu, do jejíhož povrchu byl veden základový vkop.

Nálezová situace v sondách S1, S2 – položených při vnějším líci kruhové zděné stavby, mimo areál vymezený navazující ohradní zdí – prokázala existenci intencionálního zpevnění povrchu daného prostoru (realizovaného bezprostředně po její výstavbě či v určitém časovém odstupu), a to formou posypu drobnými úlomky břidlice. Minimální postupný nárůst terénu v těchto místech (nášlap, dorovnávká terénu; keramický střepový materiál 16.–17. stol.) byl završen opětovým zpevněním povrchu, tentokrát vrstvou tvořenou železářskou struskou.

Sonda S3 byla situována rovněž při vnějším líci kruhové zděné stavby, ovšem v rámci areálu vymezeného ohradní zdí. Registrována zde byla mocná hřbitovní vrstva, časově korespondující s dobou existence zděné kruhové stavby a ohradní zdí. Hrobové jámy identifikovatelné v této vrstvě obsahovaly kostrové pohřby v rakvích, orientované JZ–SV a částečně narušené základovým zdívkem stávajícího barokního kostela.

Sonda S4 byla realizována v interiérové části kruhové zděné stavby. Kromě základového vkopu a příslušného konstrukčního zásepu byla identifikována podlahová úprava sestávající z vrstvičky dusané hlíny, přímo na jejím povrchu pak souvrství lidských kostí o mocnosti cca 0,5 m – bezprostřední indikátor někdejší funkce

objektu. Spodní část stratigrafické sekvence v sondě S4 (předcházející výstavbě zděné kruhové stavby) představoval cca 1 m hluboký příkopovitý útvar zahloubený do podloží reprezentovaného svahovými sedimenty a navětralými břidlicemi. Zániková výplň příkopu, tvořená přemístěným podložím a značnou koncentrací lomového kamene, obsahovala keramický střepový materiál 14./15.–15. století.

Pokračování tohoto příkopu bylo zachyceno rovněž v sondě S5 (a částečně také v sondách S3 a S6), kde byl příkop na své předpokládané vnější (tj. k radnici obrácené) hraně opatřen řadou kúlových jam indukujících někdejší palisádu či plot. Zániková výplň objektu – opět obsahující keramický střepový materiál 14./15.–15. století – byla tvořena do červena přepálenou mazanicí. Následovalo souvrství soudobých či mladších terénních dorovnávek, přičemž úroveň terénu, korespondující s výstavbou kruhové zděné stavby a navazující ohradní zdí, byla v těchto místech – vně areálu vymezeného ohradní zdí – opět zpevněna břidlicovým posypem. Dláždění bylo v těchto místech evidentně průběžně udržováno, neboť zde nebyl zaznamenán další nárůst terénu jako v případě sond S1 a S2. Důvodem byla zjevně větší komunikační exponovanost tohoto prostoru, neboť právě v těchto místech prolamoval ohradní zeď vstup do areálu hřbitova, opatřený schodištěm.

Sonda S6 byla situována při vstupu do areálu vymezeného ohradní zdí z její vnitřní strany. Registrováno bylo dorovnávkové souvrství, související částečně se zánikem zmiňovaného středověkého příkopu, dílem pak zjevně plnící roli hřbitovní vrstvy (nálezy drobných devocionálií ze 17.–18. stol. – obr. 66.). V souvislosti s postupným nárůstem terénu v areálu hřbitova byly v místě vstupu instalovány dva dodatečné schodištní stupně.

Sonda S7 byla položena kolmo k ohradní zdí, uvnitř areálu touto zdí vymezeného. Zachycen byl kostrový pohřeb v rakvi, přičemž výkop hrobové jámy byl veden ze stávající úrovně povrchu a narušoval vnitřní líc ohradní

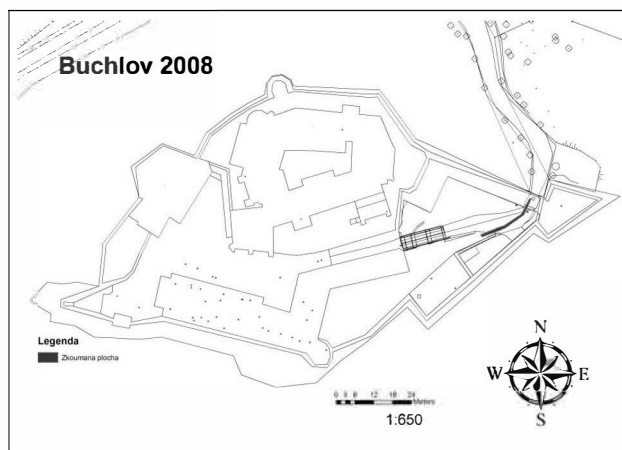
Obr. 65: Budišov nad Budišovkou – kostel Nanebevzetí Panny Marie. Celkový pohled na zkoumanou plochu z ptáčích perspektivy s vyznačením jednotlivých sond. Foto František Kolář. *Abb. 65: Budišov nad Budišovkou – Dekanatskirche zu Maria Himmelfahrt. Gesamtblick auf die erforschte Fläche mit der Bezeichnung der einzelnen Sondagen. Foto František Kovář.*

Obr. 66: Budišov nad Budišovkou – kostel Nanebevzetí Panny Marie. Drobná devocionálie (křížek) z barokního násyvu z doby výstavby kostela (50. léta 18. století). Foto Jana Tůmová. *Abb. 66: Budišov nad Budišovkou – Dekanatskirche zu Maria Himmelfahrt. Kleines Devotionalium (Kreuzchen) aus der barockzeitlichen Aufschüttung aus der Zeit des Ausbaus der Kirche.*

zdi. Jedná se tedy o záležitost související s existencí stávajícího barokního kostela (orientace pohřbu byla ve shodě s orientací kostela Z–V), realizovanou v době, kdy pozůstatky někdejší ohradní zdi již překrývala mladší navážková vrstva.

Archeologický výzkum je dosud ve stadiu zpracování, včetně rešerše dochovaných písemných pramenů, shromáždění ikonografických podkladů, provedení antropologických, numismatických a uměnovědných analýz a fotogrammetrického zachycení dochovaných zdí. Především lze konstatovat, že byly odkryty a zdokumentovány pozůstatky pozdně středověké či spíše raně novověké zděné hřbitovní kaple s kostnicí (kruhový půdorys; kámen na jíl; ve značném rozsahu dochováno původní nadzemní zdivo; 15./16.–1. polovina 16. stol., popř. 16./17.–1. polovina 17. stol.), stavebně provázané s někdejší ohradní zdí hřbitovního areálu. Hřbitovní kaple s ohradní zdí funkčně souvisela se středověkým předchůdcem barokní novostavby kostela, při jejíž realizaci ve 40.–50. letech 18. století byla – spolu s původním kostelem – demolována a zakonzervována v navážkovém souvrství, které nivelizovalo úroveň terénu před průčelím novostavby. Středověký vývoj lokality, předcházející výstavbě hřbitovní kaple a ohradní zdi, reprezentuje příkopovitý útvar skromných rozměrů (maximální hloubka cca 1,5 m, maximální šířka cca 2 m), situovaný na úpatí kostelního návrší a opatřený v části svého průběhu palisádou či dřevěným plotem. Pravděpodobně se jednalo o symbolické a právní vymezení areálu původního středověkého kostela (Čechura 2006, 283–290), na druhou stranu ovšem nelze vy-

Obr. 67: Hrad Buchlov, trasa sondáže na I. nádvoří hradu, kresba T. Chrástek. *Abb. 67: Burg Buchlov. Trasse der Sondage auf dem I. Schlosshof, Zeichnung T. Chrástek.*

loučit – vzhledem k torzovitosti náleзовé situace a přítomnosti palisády při vnější hraně příkopu – ani možnost vymezení určitého areálu (dvorec?) vůči sakrálnímu okrsku.

František Kolář

Literatura

- Čechura, M. 2006: Příkopy kolem kostelů. *Archaeologia historica* 31, 283–289.
- Kuča, K. 1996: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, I. díl A–G*. Praha.
- Malý, J. 1931: Bývalý statek Budišovský, Budišov nad Budišovkou (Bautsch). In: F. Šujan (ed.): *Vlastivěda Moravská II. Místopis Moravy*, Brno, 74–132.
- Samek, B. 1994: *Umělecké památky Moravy a Slezska I*. Praha.

Resumé

Budišov nad Budišovkou (Kat. Budišov nad Budišovkou, Bez. Opava), Dekanatskirche zu Maria Himmelfahrt. Mittelalter, Neuzeit. Kirchenareal. Rettungsgrabung.

BUCHLOVICE (OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ)

Hrad Buchlov. Vrcholný středověk. Zjišťovací výzkum.

Ve dnech 19. 11.–12. 12. 2008 proběhl v prostoru I. nádvoří hradu a v podhradí archeologický výzkum související s akcí „Vodovod Lázeňka–hrad Buchlov“. Tato akce by měla vyřešit dlouhodobě závažný problém – zásobování areálu hradu pitnou vodou. Archeologický výzkum formou zjišťovací sondáže provedli pracovníci Slovákckého muzea v Uherském Hradišti.

Cílem archeologického výzkumu bylo zvolit optimální trasu vodovodu v prostoru I. nádvoří hradu tak, aby nedošlo k poškození skalního podloží, případně archeologických nálezů, reliktní zdiva apod. Za tímto účelem byla na I. nádvoří určena trasa vodovodu směrem od vstupní (hlavní) brány směrem do nádvoří podle předložené dokumentace – architektonického projektu. Před vlastními výkopovými pracemi byly všechny kameny v trase výkopu